

3. Кутуев П. Сообщество ритуала модернизации: от логоса к культу / Павел Кутуев // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2007. – № 3. – С. 106–127
4. Переслегин С. Опасная бритва Оккама / Сергей Переслегин. – М.: АСТ: Астрель, СПб.: Terra Fantastica, 2011. – 664 с. – (Philosophy).
5. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность: Московские лекции и интервью / Юрген Хабермас. – М.: АО «КАМИ» Издательский центр АКАДЕМИЯ, 1995. – 250с.
6. Штомпка П. Социология социальных изменений / Петр Штомпка / Пер. с англ.; под ред. В. А. Ядова. — М.: Аспект-Пресс, 1996. — 416 с.
7. Aklaev A. The Case of the Russian Federation Ethnopolitical Legitimacy and in the Early 1990s. Ethnic Conflict Management / Airat Aklaev // Berghof Occasional Paper. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. – 1996. – № 9, June. – P. 1–81.
8. Crisis and Sequences in Political Development / Ed. By L. Binder. – Princeton: Princeton University Press, 1971. – 320 p.
9. Dibia I. J. Modernization and the Crisis of Development in Africa: the Nigerian experience / Jeremian I. Dibia. – Aldershot: Ashgate, 2006. – 388 p.
10. Habermas J. Legitimation Crisis / Jurgen Habermas. – London: Heinemann Educational Books Ltd, 1973. – 164 p.
11. Sharabi H. Modernity and Islamic Revival / Hisham Sharabi // Contention. – 1992. – №2/1. – P. 127–138.
12. Strpic D. The Issues for 1999 and Paradigms for the Millenium / Dag Strpic // Politika misao. – 1998. – Vol. XXXV. – № 5. – P. 210–220.
13. Verba S. Sequences and Development / Sidney Verba / [Crises and Sequences in Political Development / Ed. By L. Binder]. – Princeton: Princeton University Press, 1971. – P. 283–316.

Шутов Роман Вікторович,
аспірант, відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»

УДК:327: [(070=379.8): 159](477)

АГЕНТИ ЗОВНІШНІХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ В УКРАЇНІ: СПРОБИ ЗАГАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

В статті здійснено огляд моделей залучення українських організацій та інституцій до співпраці з суб'єктами зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, визначено чинники, що сприяють їх залучення в якості агентів впливу. Дослідником надані рекомендації щодо державної політики з метою утримання цих інституцій від участі в інформаційно-психологічних операціях та мінімізації негативних наслідків цієї участі для інформаційної безпеки України.

Ключові слова: інформаційний простір, державна політика, інформаційна політика, національна безпека, зовнішні інформаційно-психологічні впливи, агенти інформаційно-психологічних впливів.

В статье проведен осмотр моделей привлечения украинских организаций и институций к сотрудничеству с субъектами внешних информационно-психологических влияний, определены факторы, содействующие их привлечению в качестве агентов влияния. Исследователем предложены рекомендации касательно государственной политики с целью воздержания данных институций от участия в информационно-психологических операциях и минимизации негативных последствий такого участия для информационной безопасности Украины.

Ключевые понятия: информационное пространство, государственная политика, информационная политика, национальная безопасность, внешние информационно-психологические влияния, агенты информационно-психологических влияний.

The author reviews the models of engagement of Ukrainian organizations and institutions into collaboration with the actors of foreign psychological influences, draws the factors that enhance their engagement as agents of this influence. The recommendations to state policy are given to hold these institutions from participation in psychological operations and minimize the negative consequences of this participation for information security of Ukraine.

Key words: information space, state policy, information policy, national security, foreign psychological influences, agents of psychological influences.

Стрімке підвищення ролі інформації в житті суспільства створює нові можливості для дестабілізації ситуації в державі. З огляду на це вагомим чинником формування державної політики в інформаційній сфері стає вплив закордонних суб'єктів на інформаційне середовище держави. Одним з пріоритетних завдань, що постали сьогодні перед політичною наукою, є розробка механізмів захисту, які б відповідали сучасним загрозам, що їх зумовлюють інформаційні процеси, і в той же час не суперечили демократичним імперативам свободи слова та економічної діяльності, інформаційної відкритості суспільства.

При аналізі зовнішніх інформаційних впливів в сучасній Україні особливе місце необхідно приділити діяльності агентів впливу. Специфіка їх полягає в тому, що будучи, як і суб'єкт, активною ланкою інформаційного впливу, вони перебувають на території України, є частиною українського соціуму, існують в площині українського правового поля. Отже, держава може прямо чи опосередковано впливати на агентів зовнішніх інформаційних впливів, тим самим контролюючи їх діяльність.

Об'єктом дослідження є національний інформаційний простір як середовище реалізації державної політики національної безпеки.

Предметом дослідження є агенти зовнішніх інформаційно-психологічних впливів як складові елементи механізму реалізації інформаційно-психологічних впливів.

Варто відмітити, що нами не було виявлено будь-яких ґрунтовних спроб аналізу агентів зовнішніх інформаційних впливів у вітчизняній науці. Оскільки факт існування і діяльність агентів не могла уникнути уваги дослідників, то вони в тих чи інших контекстах торкалися цієї проблеми, аналізуючи моделі спеціальних інформаційних операцій (О. Литвиненко), методи інформаційних воєн (Г. Почепцов), проблеми інтеграції національних меншин в український соціум (М. Вавринчук, М. Панчук). Деякі з них використовували для цього саме цей термін (М. Присяжнюк, Я. Жарков), дехто використовував інші: «п'ята колона» (О. Литвиненко), «імперські медіа» (В. Карпенко), їх розглядали як один з каналів впливу (Г. Почепцов). На нашу думку, яка збігається з позицією ряду інших дослідників, використання терміну «агенти» є найбільш влучним, оскільки за аналогією допомагає зрозуміти ряд принципів аспектів, що відрізняють їх від інших елементів механізму зовнішнього інформаційного впливу.

Агенти зовнішнього інформаційного впливу – це громадяни, групи громадян або інститути всередині країни, які активно створюють та поширюють інформаційний продукт, мета та зміст якого відповідає завданнями зовнішнього інформаційного впливу та сприяють досягненню ним свого результату.

Необхідно розділяти такі структурні елементи механізму впливу, як його суб'єкт та агент. *Суб'єктами* зовнішніх інформаційних впливів ми називаємо закордонні держави (в особі владних органів), інституції, іноземних громадян, які активно створюють та поширюють інформаційний продукт, який потрапляє до інформаційного простору України, призводячи до змін у свідомості чи підсвідомості громадян України. Суб'єкт є ініціатором і активним рушієм впливу, а агент сприяє поширенню цієї інформації в українському

суспільстві та власними діями допомагає суб'єктові реалізувати власні інтереси на території України. Так само агент не є каналом поширення інформації, оскільки канал є за своєю сутністю тільки сукупністю засобів і може набувати суто технічних форм (ЗМІ, Інтернет) або мати вигляд соціальних процесів (особисте спілкування, освіта), канал не є виробником інформаційного продукту. Натомість, агент є інституцією, особою або групою осіб, має мотивацію участі в процесі впливу, створює власний продукт та використовує для його поширення доступні йому канали.

В межах даного короткого огляду ми пропонуємо більш детально зосередитись на вітчизняних секторах та окремих інституціях, які виявляються найбільш схильними до участі в закордонних інформаційно-психологічних операціях в якості агентів, виявити основні чинники, що сприяють цій схильності, та спробувати окреслити основні напрями державної політики, які могли б привести до мінімізації можливостей використання українських суб'єктів з метою завдання шкоди інформаційній безпеці держави.

Засоби масової інформації. ЗМІ зазвичай виступають каналом поширення інформації, в рамках своєї регулярної діяльності поширюючи інформаційний продукт закордонного виробництва. Проте в Україні спостерігаються і такі факти, коли мас-медіа стають активними виробниками і поширювачами інформації в межах інформаційного впливу ззовні. Так, газета «2000» та її головний редактор Сергій Кічігін цілеспрямовано просувають в Україні російську мову, газета «Русское слово Севастополя» поширює проросійські настрої та веде відповідну пропагандистську роботу в Севастополі, «Наше Радіо» з січня 2009 року випускає цикл передач, присвячених проектам Європейського Союзу за фінансування ЄС, Міжнародний фонд «Відродження» та Посольство США в Україні мають окремі лінії грантової підтримки ЗМІ, що впливає на зміст інформаційної діяльності цих медіа. В пресі Сходу та Півдня України часто можна зустріти тенденційні публікації, в яких необ'єктивно та в емоційних тонах висвітлюються неоднозначні питання національної історії в ключі, який співпадає зі стратегією інформаційно-психологічного впливу Росії.

Багато сказано про економічну вразливість як передумову залежності їх від спонсорів. В умовах відсутності державної протекціоністської політики сектор друкованих ЗМІ в Україні залишається економічно вразливим. Високі ціни на папір зумовлюють нерентабельність більшості українських газет і журналів. Рентабельним в нашій державі може бути видання накладом більше 100 тисяч примірників – а таких одиниці, в середньому ця цифра складає 3000–4000 примірників. Ані держава, ані вітчизняний бізнес практично не контролюють телевізійний простір. Український сегмент Інтернету зростає надто недостатніми темпами. Російські Інтернет-джерела залишаються головним постачальником інформації для українців у всесвітній мережі: за даними Gemius Україна, у серпні 2010 року найбільше активних користувачів мали російський mail.ru та український сегмент російського «Яндекса» yandex.ua (джерело: Gemius Ukraine, gemiusAudience, серпень 2010, [1]).

Не варто забувати, що не в останню чергу контент медіа залежить від редакційної політики. У випадках, коли редакція співчуває суб'єкту зовнішнього впливу, поділяє та підтримує установки, які він поширює, вона може активно підключитися до поширення цих ідей в Україні. Так залучення ЗМІ як агентів відчасти є як причиною, так і наслідком інформаційно-психологічних впливів.

Враховуючи це, а також належність ряду впливових українських ЗМІ до іноземних медіа холдингів, часто важко визначити в кожному конкретному випадку, чи ЗМІ діє як канал, чи як агент. Так, насиченість українських телеканалів «Інтер» та «1+1» російським ідеологізованим продуктом може бути викликано як одним, так і іншим, хоча більш доцільно визнати, що ці два чинники діють у комплексі.

Бізнес-структури зі сфери виробництва, торгівлі, послуг. Як агенти впливу вони цікаві тим, що використовують як канал психологічного впливу не стільки медійні засоби, скільки власну продукцію. Так, в Україні виробляється Coca-Cola, в усіх великих містах діють заклади McDonald's, українські продюсерські кампанії переносять закордонний

формат у вітчизняний шоу-бізнес, українці відвідують семінари Forex, українські поліграфісти пропонують учням зошити з зображенням героїв закордонних фільмів, українські видавці популяризують фен-шуй та інші світоглядні течії, чужі для української культури, тільки для поширення своєї продукції відповідного змісту.

Причини такої ситуації є суто економічні і полягають вони в низькій конкурентоспроможності українського виробника, який міг би запропонувати автентичний продукт як потужну альтернативу закордонному. Ситуація, яку ми маємо наразі, загрожує витісненням українського автентичного продукту з обігу, «відмиранням» українських традицій. Це знову нагадує нам про те, що процеси в інформаційній площині не тільки впливають на політичну та економічну системи, а й зазнають потужного впливу від інших сфер суспільства, і вирішення проблем в інформаційному середовищі вимагає зокрема чіткої стратегії економічної політики держави.

Церква. Церква в Україні, особливо в західних регіонах, є потужним чинником впливу на громадську думку. В сільських громадах батюшка є завжди однією з найавторитетніших персон, і його думка є завжди впливова.

Церква несе в собі потужний заряд ідеології не тільки релігійного, а й національного, культурно-цивілізаційного, політичного характеру. Церква є одним з основних чинників формування національної та цивілізаційної ідентичності. Так, прихожани Української Православної Церкви Московського Патріархату долучаються до російської церковної та культурної традиції, переймають відповідне бачення політичних та історичних процесів, прив'язуються до російськомовного середовища. Прихожани Католицької церкви відповідно долучаються до західної традиції, зокрема польської. Можна говорити про інші, дрібніші релігійні групи (протестантські, будистські, євангелістські та інші), які теж несуть заряд чужої культури та традиції.

З огляду на останні події, особливе занепокоєння викликає активна підтримка Православної Церкви в Росії ідеологічної політики Кремля, про що ми говорили в попередньому розділі. Наразі УПЦ МП проводить активну політику, спрямовану на поширення російської національної ідентичності серед етнічних українців та насадження відповідних ідеологічних концептів. А як відомо, Московському Патріархату належить майже 70% всіх православних громад України, і її прихожанами вважають себе 18,3% громадян України [8, 65-66]

Організації громадянського суспільства, які в Україні перебувають у стані перманентного «фінансового голоду». Філантропія в Україні тільки починає розвиватися, в той час як самі громадські організації не володіють достатніми навичками локального фандрейзингу. Грантові програми з державного та місцевого бюджету впроваджуються рідко, робота з державою як донором зазвичай переобтяжена бюрократичними процедурами та надто ускладненою звітністю. Через це більшість організацій орієнтується на роботу з міжнародними донорами.

За даними дослідження Творчого центру ТЦК [7, 42], в 2010 році з усього обсягу коштів, що їх залучили українські НУО до своєї діяльності, 43% надійшло від зарубіжних донорів, при чому з 2002 року спостерігається стійка тенденція до зростання цієї частки. Як правило, однією з умов надання донорської допомоги є інформаційний (медійний) супровід проектів, що виконуються; протягом 2000-2010 років активно підтримувалися проекти, що містили в собі проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, навчання для різних категорій населення (в тому числі представників медіа та органів влади), навчальні візити за кордон (в першу чергу в країни Європейського Союзу). Активно ця робота здійснюється в межах європейських проектів транскордонної співпраці, європейського волонтаріату; проекти польських організацій, спрямовані на навчання українських ОГС, підтримуються Міністерством закордонних справ Польщі; візити молодих українців до Росії підтримує Фонд «Русский мир». Ряд держав підтримує грантами організації, створені для поширення їх мови та культури серед українців (мережа євроклубів, «Французький Альянс», Товариство румунської молоді ім.Емінеску, Українська академія русистики та інші).

Чорноморський Флот Російської Федерації – потужний агент закордонного інформаційно-політичного впливу, окремий від всіх інших категорій. Унікальна ситуація, коли всупереч Основного Закону України на її території перебуває іноземна військова база. В силу історичних обставин, зокрема складних подій у 1991-1993 роках, недостатньої дипломатичної активності нашої держави у 1993-2010 роках, а потім ще й грубих помилок української влади у 2010 році Чорноморський Флот досі перебуває і ще протягом багатьох років залишатиметься в Севастополі, Серед інструментів інформаційно-психологічного впливу варто відмітити особливе місце Чорноморського Флоту, який базується в Севастополі. Не будучи навіть каналом поширення інформації, флот відіграє потужну символічну роль, яка підтримує критичну масу громадян з російською національною та державною ідентифікацією, цементує в масовій свідомості всіх українців та росіян міфи щодо «Севастополя – міста російської слави», «історичної помилки», «російських територій під владою інших держав». Спостерігачі свідчать про зв'язок командування Флоту з екстремістськими організаціями Криму, фінансування антиукраїнської пропаганди від імені громадських організацій та політичних партій, що категорично заперечується російськими посадовцями. Президент України В. Ющенко визначив Чорноморський Флот у Севастополі «фактором дестабілізації» (прес-конференція 16 лютого 2010 року), В. Горбулін та О. Литвиненко характеризують політику Москви по відношенню до Криму «створенням зони контрольованої нестабільності» [2]. Маємо підстави стверджувати, що ця діяльність проводиться в тісній координації з роботою відомств, що відповідають за зв'язки з співвітчизниками.

Політичні партії в сучасній Україні також часто демонструють схильність до виконання агентських функцій. Основна риса політичної партії як суспільного інституту полягає в її меті – отримання, утримання та реалізації політичної влади. Реалізуючи цю мету, партії входять в протиборство одна з одною, і їх діяльність у часовому проміжку між виборами полягає в пошуку додаткових переваг над опонентами.

«Деякі з партій дозволяють собі неприховано вести пропаганду насильства, вбивати клин на національно-мовному ґрунті, демонструвати власну готовність до збройних конфліктів, порушення суверенітету і цілісності держави, – пише український дослідник М. Дмитренко. – Усе це дехто намагається трактувати як вияв демократії, хоча людство вже має гікий досвід того, чим така «демократія» закінчується.» [3, 171] В країнах стабільного політичного розвитку, де державницька (якщо не національна) ідея є достатньо сильною для об'єднання населення в політичну націю, можливості партій такого ґтибу не є широкими. Натомість українське суспільство, перебуваючи в стані глибокої ідеологічної кризи та ерозії національної свідомості, пропонує таким структурам широке поле для дії.

Найбільш активними наразі залишаються політичні партії проросійського спрямування. Так, зв'язки з Росією демонструють Прогресивна соціалістична партія України, Партія «Родина», Слов'янська партія, партія «Вітчизна»; партія «Російська єдність» веде в Криму відверту пропаганду антиукраїнського та російсько-мілітаристського характеру. Українські аналітики стверджують про фінансову підтримку цих партій з боку Росії; хоча ці факти не є доведеними, потужність їх ресурсів змушує замислитися над їх джерелами (в першу чергу «Російська єдність», яка в 2010 році заповнила весь Крим рекламними бордами пропагандистського характеру). В будь-якому випадку ці партії агресивно просувають ідеї, що відповідають новій російській інформаційно-психологічній стратегії щодо України.

Іншим представником політичного спектру, інформаційна політика якого діє паралельно з російським впливом, є Комуністична партія України. Партія Регіонів, яка протягом 2004-2010 років демонструвала аналогічну активність, з обранням Віктора Януковича Президентом України стала більш поміркованою в цьому відношенні. У 2010 році ми стали свідками унікального явища, коли провідником закордонного ідеологічного впливу став міністр освіти і науки України.

Буде помилкою стверджувати, що в політичному спектрі України присутні тільки російські агенти, хоч вони й є найактивнішими. Так, діють політичні партії проугорського

спрямування; зокрема, в 2010 році до Закарпатської обласної ради увійшли представники Демократичної партії угорців України та КМКС «Партія угорців України». В 2004 році провідниками інформаційно-психологічного впливу з боку США, Сербії, Грузії виступали ряд партій «помаранчевого табору».

Отже, навіть загальний огляд потенційних та реальних агентів зовнішніх інформаційно-психологічних впливів приводить до висновку, що державна політика з мінімізації негативних наслідків їх залучення до інформаційно-психологічних операцій закордонних суб'єктів та створення несприятливих умов для цієї співпраці вимагає комплексного підходу, координації дій державних органів у сферах управління інформаційними, політичними, економічними процесами.

Основними напрямками цієї політики повинні стати:

1. Визначення стратегії державної інформаційної політики, і в першу чергу її змістовного наповнення, яка має бути спрямована на виведення з дискусійної площини тих установок і цінностей, які повинні бути апріорними для українського суспільства. Маються на увазі цінності державності, традиції, громадянських свобод та демократичного устрою, гуманізму, толерантності та патріотизму. Ця стратегія може і повинна бути реалізована через інформаційну діяльність органів влади, послідовну зовнішню політику, створення відповідного вітчизняного інформаційного продукту, а також через систему освіти.

2. Сприяння вироблення власного інформаційного продукту, близького до споживача: розробка стратегій та реальне державне фінансування програм розвитку кінематографу та книговидання, протекціоністська політика по відношенню до національних ЗМІ, підтримка ініціатив бізнесу щодо виробництва продукції українського змісту. Корисним в цьому відношенні може бути досвід Канади та Франції.

3. Недопущення обмеження ареалу обігу української мови та україномовного сектору вітчизняного інформаційного простору.

4. Підвищення присутності держави в секторах, найбільш схильних до співпраці з суб'єктами зовнішніх інформаційних впливів: посилення співпраці з організаціями громадянського суспільства, фінансування проектів ЗМІ, залучення до конструктивного діалогу церков та організацій національних меншин.

5. Цілеспрямоване вирішення проблеми Чорноморського флоту Російської Федерації: дипломатичні дії, спрямовані на забезпечення дотримання законів України та україно-російських угод російськими військовими на території України, а також на недопущення пролонгації терміну перебування флоту в Севастополі.

6. Запровадження реальних механізмів притягнення до відповідальності за порушення державного законодавства щодо інформаційної діяльності (публікація наклепів та неправдивої інформації, антидержавні заклики, пропаганда міжетнічної, міжконфесійної та іншої ворожнечі та нетерпимості).

Проблема агентів зовнішніх інформаційно-психологічних впливів у системі забезпечення інформаційної безпеки України потребує детального аналізу і розробки моделей державної політики по відношенню до кожного з зазначених секторів. Більш ґрунтовного дослідження вимагають чинники та тенденції співпраці кожного з типів агентів з суб'єктами інформаційно-психологічних операцій, побудови реальної моделі середовища, в якому ці операції здійснюються, і відповідно розробка конкретних заходів, які може вдіяти держава виходячи з її реальних ресурсів та можливостей в сучасних умовах в Україні.

Література:

1. Gemius Audience [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.audience.com.ua/>. – Заголовок з екрану.
2. Горбулін В., Литвиненко О. Великий сусід визначився. Що Україні робити далі? // Дзеркало тижня. – 2009. – 19 – 25 вересня. – С. 5.
3. Дмитренко М.А. Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України: Монографія. – К.: Видавництво «Знання України», 2006. – 348 с.

4. Довідник донорських організацій та благодійних програм, що підтримують діяльність ОГС в Україні / Творчий центр ТЦК; упоряд.: Паливода Л. та ін. – К.: 2009. – 156 с.
5. Друзенко Г. Геополітика від Патріарха: Царство Небесне vs Руський Світ // Дзеркало тижня. – 2009. – 14 – 20 листопада. – С. 5.
6. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції. – К.: НІСД, 1999. – 148 с.
7. Паливода Л., Голота С. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2010 роки: Звіт за даними дослідження. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «КуПол», 2010. – 118 с.
8. Хмільовська О.В. Основні тенденції розвитку православ'я в Україні в контексті національної безпеки // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4. – С. 64 – 70.

Ярмистий Максим Миколайович

*заступник начальника Управління-начальник відділу
юридичного забезпечення та законопроектної
експертизи Державного комітету України у справах
національностей та релігій*

УДК 325.54:341.215.43

ФОРМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Враховуючи демократичні принципи побудови Української держави, автором статті аналізуються форми правового регулювання міграційних процесів в Україні, визначається необхідність їх подальшого удосконалення у зв'язку із необхідністю неухильного дотримання основних свобод, зокрема, на пересування, вільний вибір місця проживання, вільний в'їзд і виїзд з країни.

Ключові слова: *міграційні процеси, міграційна політика, форма правового регулювання, державне регулювання, міграція.*

Учитывая демократические принципы построения Украинского государства, автором статьи анализируются формы правового регулирования миграционных процессов в Украине, определяется необходимость их дальнейшего совершенствования в связи с необходимостью неукоснительного соблюдения основных свобод, на передвижение, свободный выбор места жительства, свободный въезд и выезд из страны.

Ключевые слова: *миграционные процессы, миграционная политика, форма правового регулирования, государственное регулирование, миграция.*

Given the democratic principles of the Ukrainian state, the author of the article analyzes the forms of legal regulation of migration processes in Ukraine, defines the need for their further improvement with regard to the necessity of strict observance of fundamental freedoms, in particular, movement, free choice of residence, free entry and exit the country.

Key words: *migration, migration policy, a form of regulation, government regulation, migration.*

У період зміни політичної еліти в країні набирає ваги питання щодо подальших кроків нової влади у сфері формування та подальшого вдосконалення міграційної політики в Україні. Тому надзвичайно гострим повинно бути розуміння того, що без визначення чітких форм правового регулювання міграційних процесів формування та подальша реалізація міграційної політики в Україні буде неможливою. Дослідження вказаної тематики є надзвичайно актуальним, оскільки дозволить охарактеризувати існуючі форми правового регулювання міграційних процесів в Україні.

Проблеми регулювання міграційних процесів є багатогранним явищем, яке потребує комплексного дослідження. З даної проблеми можна виділити основні дослідження